

Sygn. akt IV CSK 549/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 7 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "A." Spółki z o.o. z siedzibą w C.

przeciwko L. O. (primo voto S.)

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 maja 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 26 czerwca 2008 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy nakazem zapłaty z dnia 5 stycznia 2007 r. zasądził solidarnie od pozwanych: spółki z ograniczoną odpowiedzialnością „B. A.”, A. W. i L. S., kwotę 360 717,29 zł. Podstawę nakazu zapłaty stanowił dołączony do pozwu weksel własny, wystawiony przez spółkę „B. A.” reprezentowaną przez prezesa jej zarządu W. S., ponadto podpisany przez A. W. i L. S. w charakterze poręczycieli za wystawcę.

Wyrokiem z dnia 24 stycznia 2008 r. Sąd Okręgowy po rozpoznaniu zarzutów pozwanej L. S. utrzymał w mocy nakaz zapłaty w części jej dotyczącej; zmienił tylko oznaczenie tej pozwanej, z „L. S.” na: „L. O. (primo voto S.)”. Z ustaleń stanowiących podstawę wyroku wynikało, że Spółka „B. A.” współpracowała ze stroną powodową, rozprawdzała otrzymywane od niej środki produkcji rolnej. W celu zabezpieczenia roszczeń strony powodowej wręczyła jej podpisany w dniu 15 lutego 2005 r. w charakterze wystawcy weksel *in blanco* z poręczeniem A. W. W dniu 4 marca 2005 r. po namowach męża podpis na wekslu *in blanco* w charakterze poręczyciela złożyła także L. S. Deklaracja wekslowa upoważniała stronę powodową do wypełnienia weksla *in blanco* do wysokości kwoty stanowiącej równowartość wszystkich niezapłaconych należności wraz z odsetkami z tytułu dostarczonych spółce „B. A.” środków produkcji rolnej. Dnia 4 sierpnia 2006 r. strona powodowa poinformowała spółkę „B. A.”, A. W. i L. S. o wypełnieniu weksla na kwotę 360 717,29 zł, z datą płatności: 21 sierpnia 2006 r. Wyjaśniła, że kwota ta równa jest jej wierzytelności z tytułu dostarczonych środków produkcji rolnej spółce „B. A.”. Wyrokiem z dnia 16 lutego 2007 r. orzeczono rozwód W. i L. S.; Lucyna S. wróciła do nazwiska O.

W ocenie Sądu Okręgowego, pozwana L. S. nie wykazała, mimo spoczywającego na niej ciężaru dowodu (art. 6 k.c.), że strona powodowa wypełniła weksel niezgodnie z deklaracją wekslową. Nie udowodniła też, że udzieliła poręczenia wekslowego pod wpływem błędu prawnie doniosłego, ani że udzielone przez nią poręczenie nie wywarło skutków prawnych ze względu na brak zgody męża.

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2008 r. Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty i oddalił powództwo w stosunku do L. S. W uzasadnieniu wskazał, że na skutek wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty spór między stronami przeniósł się z płaszczyzny prawa wekslowego na płaszczyznę stosunku podstawowego. W konsekwencji strona powodowa powinna, zgodnie z art. 6 k.c., udowodnić fakt powstania roszczenia ze stosunku podstawowego (zabezpieczonego wekslem) oraz jego wysokość. Tego jednak nie uczyniła, dlatego jej powództwo należało uznać za bezzasadne.

Skarżąc w całości wyrok Sądu Apelacyjnego strona powodowa zarzuciła, że został on wydany z naruszeniem art. 6 k.c. i art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej podstawowe znaczenie ma ten, której dotyczy art. 6 k.c. Jeżeli chodzi o art. 328 § 2 k.p.c., to naruszenie go przez sąd drugiej instancji może stanowić podstawę kasacyjną, jak wielokrotnie wyjaśniał Sąd Najwyższy, tylko wtedy, gdy uniemożliwia kontrolę zaskarżonego orzeczenia – w sprawie zaś taka sytuacja nie zachodzi.

Strona występująca z powództwem o zapłatę, opartym na twierdzeniu, że dochodzone roszczenie przysługuje jej jako remitentowi weksla własnego wystawionego przez osobę, za którą pozwany poręczył, powinna przedłożyć weksel, który to poświadcza (zob. art. 30, 31 i 32 w związku z art. 28 ust. 2, art. 101, 102, 103 i 104 ust. 1 Pr. weksl., a co do postępowania nakazowego – art. 485 § 2 k.p.c.; z orzecznictwa zaś – np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 205/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 139 i z dnia 20 czerwca 2008 r., IV CSK 65/08, LEX nr 453032).

Pozwany przed tak uzasadnionym żądaniem może się bronić za pomocą różnego rodzaju zarzutów (por. przykładowe wyliczenia zarzutów mogących przysługiwać dłużnikowi wekslowemu wobec wierzyciela będącego jego bezpośrednim kontrahentem, zawarte w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1999 r., I CKN 215/98, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 128, i z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 160/07, LEX nr 439205). Wśród zarzutów, za pomocą których poręczyciel za wystawcę weksla własnego wręczony jako weksel *in blanco*

w celu zabezpieczenia może się bronić względem remitenta, szczególnie istotne znaczenie przypada nawiązującym do treści upoważnienia do uzupełnienia weksla *in blanco* oraz podnoszącym nieistnienie w sprawie okoliczności uzasadniających dokonane uzupełnienie. Powiązanie przez strony upoważnienia do uzupełnienia weksla *in blanco* z istnieniem i treścią zobowiązania podlegającego zabezpieczeniu (stosunku podstawowego względem roszczenia wekslowego) powoduje, że remitent w zasadzie nie może na podstawie prawa wekslowego uzyskać wobec wystawcy weksla własnego i poręczyciela za niego więcej praw niż przysługuje mu w ramach stosunku, z którego wynika podlegająca zabezpieczeniu wierzytelność, czyli w ramach tzw. stosunku podstawowego względem roszczenia wekslowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN 25/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 117, z dnia 9 grudnia 2004 r., II CK 170/04, LEX nr 146408, z dnia 21 czerwca 2007 r., IV CSK 92/07, OSNC 2008, nr 10, poz. 117, i z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 297/08, niepubl.).

Po wydaniu nakazu zapłaty na podstawie weksla pozwany wszystkie okoliczności faktyczne, zarzuty i wnioski dowodowe zmierzające do wykazania bezzasadności powództwa powinien w zasadzie przytoczyć już w zarzutach od nakazu zapłaty (art. 495 § 3 k.p.c.).

Jeżeli powód powołujący się na to, że jest remitentem weksla własnego wystawionego przez osobę, za którą pozwany poręczył, potwierdzi swe prawo dokumentem o cechach określonych w art. 101 Pr. weksl., a pozwany nie udowodni zarzutów podważających zasadność żądania pozwu, sąd utrzyma nakaz zapłaty w mocy jako mający oparcie w art. 28 ust. 2 w związku z art. 104 ust. 1 i art. 32 ust. 1 Pr. weksl. (por. art. 496 k.p.c.). W razie natomiast udowodnienia przez pozwanego zarzutu podważającego zasadność żądania pozwu, Sąd uchyli nakaz zapłaty i oddali powództwo (por. art. 496 k.p.c.).

Taki rozkład ciężaru dowodu jest zgodny z ogólną regułą wyrażoną w art. 6 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1999 r., I CKN 215/98, z dnia 15 lutego 2006 r., IV CSK 15/05, LEX nr 179731, z dnia 18 października 2006 r., II CSK 141/06, LEX nr 385599, i z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 160/07).

Wspomniana wyżej możliwość bronienia się przez stronę pozwaną za pomocą zarzutów nawiązujących do stosunku podstawowego wobec dochodzonego od niej roszczenia wekslowego - w zasadzie bez ograniczeń, gdy tak jak w niniejszej sprawie strona powodowa jest jej bezpośrednim kontrahentem, oraz z ograniczeniami wynikającymi z art. 10 i 17 Pr. weksl., gdy strona powodowa jest osobą trzecią w stosunku do czynności prawnej, z której wynika dochodzone roszczenie wekslowe - prowadzi zarówno w procesie na zasadach ogólnych, jak i postępowaniu nakazowym do objęcia sporem stosunku podstawowego wobec dochodzonego roszczenia wekslowego.

Objęcie sporem stosunku podstawowego w wyniku wniesienia zarzutów przeciwko nakazowi zapłaty wydanemu na podstawie weksla (art. 493 § 1 k.p.c.) bywa obrazowo, jakkolwiek nieściśle określane mianem przeniesienia sporu z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego. Określenie to, do którego nawiązał Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku, sugeruje zastąpienie dotychczasowego sporu, dotyczącego stosunku wekslowego, sporem dotyczącym stosunku podlegającego jedynie powszechnemu prawu cywilnemu. Skutek odwołania się do stosunku podstawowego w zarzutach przeciwko nakazowi zapłaty przejawia się jednak w czym innym – w uwzględnieniu tego stosunku w ramach oceny zasadności dochodzonego roszczenia wekslowego. Według ustalonego orzecznictwa, konsekwencją odwołania się pozwanego, skarżącego nakaz zapłaty, do stosunku podstawowego względem dochodzonego od niego roszczenia wekslowego, jest możliwość odniesienia się także przez powoda do tego stosunku w celu odparcia twierdzeń pozwanego (art. 210 § 2 oraz art. 495 § 3 k.p.c.). Jeżeli podniesione przez pozwanego zarzuty okażą się chybione, nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla zostanie, zgodnie z regułą rozkładu ciężaru dowodu wyrażoną w art. 6 k.c., utrzymany w mocy (art. 496 k.p.c.). Jeżeli natomiast podniesione przez pozwanego zarzuty uzasadniają uznanie dochodzonego roszczenia wekslowego za bezzasadne, nakaz zapłaty powinien zostać, zgodnie z wspomnianą regułą rozkładu ciężaru dowodu, uchylony, a powództwo oddalone (art. 496 k.p.c.).

Ponadto, mimo zasadności twierdzeń pozwanego o nieprzysługiwaniu powodowi dochodzonego roszczenia wekslowego (innych oczywiście niż

zawierające zarzuty dotyczące stosunku podstawowego), nakaz zapłaty należy utrzymać w mocy w całości lub części, jeżeli w świetle faktów i dowodów przytoczonych przez powoda uzasadnione okazało się roszczenie cywilnoprawne leżące u podstaw dochodzonego roszczenia wekslowego. Powód takie fakty i dowody może przytoczyć już w pozwie, obok żądania wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla. Gdy zaś w pozwie ograniczył się jedynie do żądania wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla, może je przytoczyć po wniesieniu przez pozwanego zarzutów, zmieniając odpowiednio podstawę powództwa. Dopuszczalność na zasadzie wyjątku takiej zmiany podstawy powództwa jest wywodzona m.in. z założenia o równości stron w procesie: jeżeli pozwanemu wolno na obronę przed roszczeniem wekslowym powoływać fakty dotyczące stosunku podstawowego, to również powodowi trzeba umożliwić powołanie takich faktów dla „ratowania” nakazu przed uchyleniem (uchwała połączonych Izb Cywilnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70, OSNCP 1973, nr 5, poz. 72, pkt III uzasadnienia, oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 124, z dnia 24 października 2000 r., V CKN 136/00, OSNC 2001, nr 6, poz. 89, z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN 25/00, z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 205/06, i z dnia 15 marca 2007 r., II CSK 495/06, LEX nr 274227). Stanowiska wyrażonego w powołanej wyżej uchwale i podtrzymanego w późniejszym orzecznictwie nie pozbawiła podstaw zmianą art. 495 k.p.c. z mocą od 1 lipca 2000 r. Wystawiony obecnie w art. 495 § 2 k.p.c. zakaz rozszerzania żądania pozwu w fazie postępowania nakazowego zainicjowanej wniesieniem zarzutów był co do zasady przyjmowany także - jak wynika z pkt I. 4 uzasadnienia wymienionej uchwały - na gruncie stanu prawnego obowiązującego w chwili podjęcia tej uchwały (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2006 r., V CSK 86/06, niepubl).

Z powyższych wyjaśnień wynika, że strona powodowa, dołączając do pozwu weksel, wymieniający L. S. jako poręczycielkę wekslową, udowodniła dochodzone od niej roszczenie w sposób wystarczający do wydania przeciwko niej nakazu zapłaty. Rzeczą pozwanej było zakwestionowanie tego dowodu przez zgłoszenie i udowodnienie w drugiej fazie postępowania nakazowego odpowiednich zarzutów. Jak wiadomo, . S. broniła się za pomocą zarzutów, z których część odnosiła się

bezpośrednio do złożonego przez nią oświadczenia o udzieleniu poręczenia wekslowego (działanie pod wpływem błędu i brak zgodny męża), a część bezpośrednio do stosunku podstawowego (zarzuty podnoszące niezgodne z deklaracją wypełnienie weksla *in blanco*). Tylko te ostatnie mogły prowadzić do objęcia w sprawie sporem w drugiej fazie postępowania nakazowego stosunku podstawowego.

Objęcie sporem stosunku podstawowego powinno jednak w myśl wcześniejszych wyjaśnień znaleźć wyraz w uwzględnieniu przez sąd tego stosunku, w zakresie objętym zarzutami, przy ocenie zasadności dochodzonego roszczenia wekslowego. Dokonując tej oceny należy, z jednej strony, mieć na względzie zarzuty i dowody zgłoszone przez pozwanego, a z drugiej strony, odpierające je twierdzenia powoda i wnioskowane przez niego dowody. Jeżeli w świetle całego prawidłowo zebranego w sprawie materiału dowodowego podniesione przez pozwanego zarzuty dotyczące stosunku podstawowego okażą się chybione (nie podważają zasadności dochodzonego roszczenia wekslowego), nakaz zapłaty, zgodnie z wyrażoną w art. 6 k.c. regułą rozkładu ciężaru dowodu, należy utrzymać w mocy, jeżeli zaś okażą się uzasadnione (podważają zasadność dochodzonego roszczenia wekslowego) – uchylić, a powództwo oddalić.

Zgłoszenie przez pozwanego zarzutów dotyczących stosunku podstawowego nie może natomiast tak jak przyjął Sąd Apelacyjny prowadzić do zaniechania zbadania zasadności objętego pozwem roszczenia wekslowego i rozpoznania w to miejsce jedynie roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego, przy obarczeniu powoda, zgodnie z ogólną regułą zawartą w art. 6 k.c., ciężarem dowodu powstania i wysokości tego roszczenia. Na taką „zamianę” rozpoznawanego roszczenia nie pozwala ani art. 6 k.c., ani żaden inny przepis obowiązującego prawa. Jedynie wtedy, gdy po rozważeniu zarzutów pozwanego nie odnoszących się do stosunku podstawowego oraz przytoczonych przez powoda faktów i dowodów dotyczących stosunku podstawowego okaże się, że powodowi dochodzone roszczenie wekslowe nie przysługuje, przysługuje natomiast roszczenie wynikające ze stosunku podstawowego, można, zgodnie z przedstawionym wyżej stanowiskiem orzecznictwa, nakaz zapłaty utrzymać w mocy w całości lub części.

Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 6 k.c. należało więc uznać za uzasadniony, skoro Sąd Apelacyjny na tym przepisie, bez podstaw ku temu, oparł swe rozstrzygnięcie, zakładające, iż z powodu zgłoszonych przez pozwaną zarzutów dotyczących stosunku podstawowego należy w ogóle zaniechać zbadania zasadności objętego pozwem roszczenia wekslowego i rozpoznać w to miejsce jedynie roszczenie wynikającego ze stosunku podstawowego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.